

• Mihaela-Elena Pătrașcu • Gabriela-Mădălina Nițulescu

GHID DE LITERATURĂ ROMÂNĂ

**pentru clasele V - VIII
și pentru
Evaluarea Națională**

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PĂTRAȘCU, MIHAELA-ELENA**

**Ghid de literatura română pentru clasele V-VIII și
evaluare națională / Mihaela-Elena Pătrașcu, Gabriela-Mădălina
Nițulescu. - Buzoiești : Ars Libri, 2018**

ISBN 978-606-36-0825-4

I. Nițulescu, Gabriela-Mădălina

821.135.1.09

Copyright © Editura Ars Libri, 2018

Editor: Adina Grigore

Redactor-șef: Cristina Ipate-Toma

Corectură: autoarele

Tehnoredactare și design: Mihaela Raluca Mihai

Copertă: Alexandru-Georgică Gherghina

Comenzi:

Editura **Ars Libri**, Costești, jud. Argeș

Tel. 0248 546 357; 0725 897 099; 0745 095 083

E-mail: arslibri@yahoo.com

www.edituraarslibri.ro

Tiparul executat la Tipografia Polichrom Industry 2006

Costești, jud. Argeș

Editura Ars Libri

CUPRINS

1. Teorie literară	4
Noțiuni fundamentale de teorie literară	4
Figuri de stil (Tropi)	10
Elemente de versificație (prozodie)	14
Genuri și specii literare	17
Textul literar/ Opera literară	25
Subiectul operei literare	25
Textul nonliterar (Textul narativ nonliterar).....	27
2. Compuneri șablon	29
Demonstrația genului epic	29
Mesajul textului epic	31
Exprimarea opiniei despre titlul epic	33
Caracterizarea personajului	35
Raportul realitate-ficțiune în opera literară	36
Demonstrația genului liric	37
Mesajul textului liric	39
Semnificația titlului liric	41
Descrierea lirică	42
Demonstrația genului dramatic	43
Textul literar narativ	44
Rolul descrierii în narațiune	45
Textul narativ nonliterar	46
Demonstrația schiței	47
Demonstrația basmului popular	48
Demonstrația fabulei	49
Demonstrația baladei populare	52
Demonstrația nuvelei	53
Demonstrația romanului	55
Demonstrația pastelului	56
Demonstrația doinei populare	58

3. Compuneri argumentative aplicate pe texte - suport 61

Semnificația titlului operei lirice „Vreau să te văd”, Grigore Vieru	61
Mesajul poeziei „Noapte de toamnă”, George Topîrceanu.....	63
Demonstrația pastelului „Malul Siretului”, Vasile Alecsandri	66
Caracterizarea unui personaj literar din opera „Din durerile lumii”, Alexandru Vlahuță	69
Caracterizarea unui personaj literar din opera „Cireșarii”, Constantin Chiriță	70
Demonstrația basmului „Zâna Zânelor”, Petre Ispirescu	74
Mesajul poeziei „Sub semnul iubirii”, Gheorghe Ungureanu	75
Demonstrația fabulei „Bronzul și tinicheaua”, Adrian Păunescu	77
Demonstrația fabulei „Leul îndrăgostit”, Esop	79
Mesajul/ morala fabulei „Victoria învățaturii”, Jean de La Fontaine	81
Demonstrația baladei populare „Iancu Jianu”	83

4. Scrieri reflexive/ imaginative

Compuneri narative	84
Compunere dialogată	88
Compuneri descriptive	90
Compuneri de exprimare a opiniei despre subiecte diferite 93	

1. TEORIE LITERARĂ

NOTIUNI FUNDAMENTALE DE TEORIE LITERARĂ

▪ **NARAȚIUNEA** este un mod de expunere (un procedeu literar) propriu genului epic, în versuri (*fabula, balada, legenda, epopă, poemul*) sau în proză (*schița, povestirea, nuvela, romanul, basmul*), ilustrând o acțiune în desfășurare la care participă anumite personaje literare. *Narațiunea predomină în opera epică.*

Ex.: „Sobieski și românii”, de Costache Negruzzi – narațiune.

▪ **NARATORUL** este **vocea** care povestește o întâmplare anume (la care el însuși a fost martor sau participant ori la care nu participă în mod direct, fiind sugerat prin comentarii sau explicații).

▪ **PERSONAJUL** este un **participant** la acțiune.

▪ **AUTORUL** este **persoana reală** care imaginează și scrie o operă literară.

▪ **DESCRIEREA** este un **mod de expunere** (un procedeu literar) ce constă în zugrăvirea unor trăsături ale obiectelor, fenomenelor sau personajelor dintr-o operă literară.

Tipuri:

a) descriere de tip *tablou* (peisaj, fenomene din natură, locuri);

b) descriere de tip *portret* (fiițe, personaje literare).

▪ **DIALOGUL** este un **mod de expunere** care presupune o serie de replici între două sau mai multe persoane.

▪ **GENUL EPIC** cuprinde opere literare în care autorul își exprimă **indirect** gândurile, ideile, sentimentele, prin intermediul **narațiunii** și al **personajelor**.

▪ **GENUL LIRIC** cuprinde opere literare în care autorul își exprimă **direct** sentimentele, gândurile, ideile.

▪ **GENUL DRAMATIC** cuprinde opere dramatice scrise pentru a fi **reprezentate pe scenă**.

▪ **OPERA LITERARĂ** este lucrarea literară în care scriitorul își exprimă în mod **direct** sau **indirect** ideile, gândurile și sentimentele.

▪ **OPERA EPICĂ** este o lucrare literară în care sunt exprimate **indirect** idei, gânduri, sentimente, prin intermediul **acțiunii și personajelor**.

▪ **OPERA LIRICĂ** este o lucrare literară în care sunt exprimate **direct** idei, gânduri, sentimente.

▪ **EUL LIRIC** (la persoana I) reprezintă **vocea** distinctă a fiecărui poet.

▪ **OPERA DRAMATICĂ** este lucrarea în proză sau în versuri, de dimensiuni variabile, scrisă spre a fi reprezentată (**jucată**) pe scenă de către actori.

▪ **SUBIECTUL OPEREI LITERARE** reprezintă **întâmplările**, acțiunile care se succedă și prin care sunt caracterizate personajele.

▪ **MOMENTELE SUBIECTULUI OPEREI LITERARE:**

1) **Expozițiunea** (situația inițială) este **partea introductivă** a unei opere literare prin care sunt fixate: timpul, spațiul (locul), personajele.

2) **Intriga** (cauza) reprezintă faptele care **declanșează** acțiunea.

- 3) **Desfășurarea acțiunii** conține prezentarea pe larg a faptelor determinate de intrigă.
- 4) **Punctul culminant** (depășirea situației dificile) este momentul de **maximă tensiune** în desfășurarea acțiunii.
- 5) **Deznodământul** (situația finală) este **sfârșitul** acțiunii și al operei literare.

SPECIILE LITERARE reprezintă subdiviziuni ale unui gen literar.

SPECII LITERARE ALE GENULUI EPIC ÎN PROZĂ SAU ÎN VERSURI

1. **SCHIȚA** este o specie literară a genului epic, în proză, de dimensiuni reduse, care înfățișează **un singur episod** caracteristic, din viața unuia sau a mai multor personaje.
Ex.: „D-l Goe...”, de I. L. Caragiale – schiță.
2. **BASMUL** este o specie literară epică, de regulă în proză, populară sau cultă, de mare întindere, construită în special cu ajutorul narațiunii, în care se împletesc faptele reale cu cele fantastice, săvârșite de personajele aflate în două tabere distincte: a **binelui** și a **răului**.
Ex.: „Prăslea cel Voinic și merele de aur” – basm popular; „Făt-Frumos din lacrimă”, de Mihai Eminescu – basm cult.
3. **LEGENDA** este povestirea populară sau cultă, în proză sau în versuri, cu privire la **originea** unor ființe,

lucruri, la momente istorice, la faptele unor eroi, la anumite locuri (toponime).

Ex.: „Povestea ciocârliei” – legendă populară în proză; „Stânca Corbului”, de Alecu Russo – legendă cultă în proză.

4. **SNOAVA** este o creație literară, în versuri sau în proză, de mici proporții, în care se relatează o unică întâmplare cu **final hazliu**.

Ex.: „Păcală avocat” – snoavă în proză.

5. **COLINDUL** este o creație literară populară, cu un caracter religios, rostită cu prilejul sărbătorilor Crăciunului, în care se prezintă evenimentele **Nașterii Mântuitorului** și prin care se transmit urări de bunăstare și fericire, de viață îndelungată sub semnul credinței.

Ex.: „În Vifleem ni se arată”, de Fănuș Neagu – colind popular în proză.

6. **FABULA** este o specie literară cultă a genului epic, în versuri, dar și în proză, de dimensiuni reduse, în care se critică **defecte general-umane** puse pe seama personajelor animale, păsări, plante sau obiecte (neînsuflite).

Ex.: „Bivolul și coțofana”, de George Topîrceanu – fabulă cultă în versuri.

7. **BALADA** este o specie literară narativă, cu elemente descriptiv-lirice în versuri, prin excelență populară, de dimensiune medie/ mare, care prezintă întâmplări neobișnuite din **viața poporului** sau din **tradiția istorică**, având o acțiune simplă, lineară și cu puține

personaje prezentate, de regulă, în antiteză.

Ex.: „Constantin Brâncovanu” – baladă populară istorică în versuri.

8. **PARABOLA** (pilda) este o povestire scurtă care conține o învățătură religioasă sau **morală**.

Ex.: „Parabola grăunțului care crește fără știrea omului”, Marcu, IV, 26-29 – parabolă în proză.

9. **NUVELA** este o specie literară cultă a genului epic, în proză, de întindere medie (privind schița și romanul), în care se urmărește **un singur fir narativ**, se relatează alert și obiectiv evenimentele (cu explicații și aprecieri minime din partea autorului), accentul căzând asupra personajelor.

Ex.: „Două loturi”, de Ioan Luca Caragiale - nuvelă în proză.

10. **ROMANUL** este specia literară cultă a genului epic, de cea mai mare întindere, complexă, structurată în unul sau mai multe volume, părți sau capitole, cu **multe fire narrative**, desfășurate pe mai multe planuri, care prezintă conflicte puternice și tinde să devină o frescă a societății, oferind o imagine amplă și profundă asupra vieții (societății).

Ex.: „Baltagul”, de Mihail Sadoveanu – roman în proză.

SPECII LITERARE ALE GENULUI LIRIC

1. **PASTELUL** este specia literară lirică, în versuri, cultă, în care poetul își exprimă trăirile (sentimentele) prin intermediul **descrierii naturii**: anotimpuri, momente ale zilei și ale nopții, fenomene, peisaje.

Ex.: „Mărțișor”, de Ion Pillat – pastel.

2. **ODA** este specie literară cultă a genului liric, în versuri, care exprimă **admirația** față de o persoană, față de un eveniment.

Ex.: „Limba noastră”, de Alexe Mateevici – odă.

3. **IMNUL** este o specie literară lirică solemnă, în versuri, cultă (la origine o **invocație** adresată unei divinități sau unei personalități deosebite, cu scopul elogierii).

Ex.: „Deșteaptă-te, române!”, de Andrei Mureșanu - imn.

4. **DOINA POPULARĂ** este o specie literară lirică, de regulă, populară, în versuri, scurtă, reprezentativă pentru **folclorul românesc**, în care se pot exprima toate sentimentele.

Ex.: „Foaie verde viorea” – doină populară.

SPECIE LITERARĂ A GENULUI DRAMATIC

1. **COMEDIA** este specie cultă a genului dramatic în care sunt prezentate **personaje și moravuri sociale** care ridiculizate stârnesc râsul, râs prin care spectatorul se vindecă de propriile lui defecte, dar se și destinde.

Ex.: „O scrisoare pierdută”, de Ioan Luca Caragiale – comedie.

individual, comunitar, etnic, național etc.;

- se adresează rațiunii cititorului și nu emoției estetice a acestuia, neurmărind să transmită emoții și sentimente;
- prezintă o mare varietate de forme: texte de lege, rețete, prospecte de medicamente, instrucțiuni de montare/ utilizare a aparatelor, ghiduri turistice, reclame, articole de ziar sau revistă, știri, interviuri, anunțuri de mică publicitate, lucrări științifice etc.

Textul narativ nonliterar

Textul narativ este de obicei un text epic în care emițătorul își transmite indirect sentimentele prin intermediul acțiunii și personajelor; drept urmare și unele texte nonliterare pot avea caracter narativ, în special cele din domeniul publicistic (anunțul, articolul, interviul, reportajul, știrea, declarația de presă etc.), deoarece prezintă o înlănțuire de evenimente reale, desfășurate într-o anumită ordine, la care participanții sunt persoane reale.

Acțiunea în textul nonliterar se naște prin identificarea unui eveniment real ce se desfășoară într-un anumit timp și spațiu.

Participanții la acțiunea unui text nonliterar sunt persoanele reale care iau parte la desfășurarea evenimentelor prezentate.

Cadrul spațio-temporal permite încadrarea evenimentelor într-un timp anume și într-un spațiu specific de desfășurare.

2. COMPUNERI ȘABLON DEMONSTRAȚIA GENULUI EPIC

– șablon –

Genul epic reprezintă totalitatea operelor epice, în proză și, rar, în versuri, de întinderi variabile, culte sau populare, în care ideile, gândurile și sentimentele autorului sunt exprimate în mod indirect, prin intermediul personajelor și al acțiunii.

În opinia mea, textul scris de aparține genului epic, deoarece are un conținut epic, în proză, în care se relatează întâmplări la care participă anumite personaje principale, secundare și episodice.

În primul rând, ca în orice operă a genului epic, acțiunea se desfășoară gradual, pe momentele subiectului operei literare: expozițiune, intrigă, desfășurarea acțiunii, punct culminant, deznodământ (**citare**). În aceste sens, acțiunea este încadrată în timp și spațiu (**citare**).

În al doilea rând, modul specific de expunere este narațiunea la persoana a III-a/ I identificată, în text, prin verbe și pronume, ca mărci lexico-gramaticale (**citare**). Totodată, este implicată identificarea naratorului la persoana a III-a/ I, obiectiv/ subiectiv, ca voce convențională a autorului, iar participanții la acțiune sunt urmăriți în evoluție, în strânsă legătură cu mediul de viață, stabilind relații cu celelalte personaje.

În concluzie, fragmentul literar îndeplinește trăsăturile de formă și de conținut ale genului epic, deoarece relatează fapte la care participă unele personaje urmărite în anumite medii de viață.

Consider că fragmentul dat aparține genului epic deoarece este în proză, are un conținut epic, în care ideile, gândurile și sentimentele sunt exprimate în mod indirect, prin intermediul personajelor și al acțiunii.

Pe de o parte, se poate observa existența unei particularități fundamentale a genului epic și anume: prezența narațiunii, ca mod de expunere specific și predominant, care constă într-o succesiune de întâmplări la care participă anumite personaje (**exemple**). Totodată, acțiunea este încadrată în indicii spațio-temporali (**exemple**), deoarece există o ordine logică și cronologică a faptelor relatate și plasate în împrejurări sau locații diferite.

Pe de altă parte, personajele antrenate în șirul de evenimente care se înlănțuie și în jurul cărora se concentrează un conflict central, exterior (social sau de interese), sunt surprinse în strânsă legătură cu mediul lor de viață, stabilind diferite relații între ele. Caracterizarea directă de către narator evidențiază profilul personajelor care se poziționează în miezul întâmplărilor, epitele și enumerațiile având rolul de a asigura portretizarea acestora (**cite**). Prin intermediul faptelor săvârșite, acestea sunt caracterizate deopotrivă și indirect (**cite**).

În concluzie, fragmentul citat îndeplinește caracteristicile compoziționale și formale ale unei opere literare a genului epic, relatându-se întâmplări semnificative din viața unor personaje.

MESAJUL TEXTULUI EPIC

– șablon –

În opinia mea, mesajul textului narativ selectat se desprinde din descifrarea conținutului, din încadrarea în temă literară, cu ajutorul motivelor literare identificabile, astfel încât se observă că întâmplarea pilduitoare în cadrul căreia sunt plasate personajele devine principalul factor al deslușirii situației de viață și al destinului acestora.

În primul rând, ca în orice operă epică, subiectul operei literare este organizat gradual, pe momentele subiectului operei literare, astfel încât, încă din incipit, se contextualizează personajele plasate în timp și spațiu (**cite**), pe când cauza declanșatoare surprinde situația dificilă în care sunt regăsite anumite personaje, aflate într-un conflict central (**cite pentru intrigă**). Cu siguranță că se declanșează astfel acțiunea propriu-zisă, deoarece se relatează înlănțuit anumite fapte edificatoare pentru destinul personajelor (**cite pentru desfășurarea acțiunii**). De asemenea, acțiunea se îndreaptă firesc spre atingerea unui moment critic, de suspans (**cit pentru punctul culminant**), pentru ca să-și urmeze cursul spre deznodământul care soluționează destinul personajelor (**cite pentru finalul acțiunii**).

În al doilea rând, construcția materialului epic, identificarea personajelor care implică inevitabil un narator subliniază, ca moduri de expunere, narațiunea cu rol în relatare și dialogul care oferă un ritm alert acțiunii. Totodată, în structura textului narativ și în oglindirea

mesajului textual, au rol indispensabil motivele literare (al călătoriei, al despărțirii, al tristeții, al cuibului, al drumului, al casei etc.) care contribuie la construirea temei literare (tema naturii, a iubirii, a comuniunii omului cu natura, a istoriei, a adolescenței, a educației, a existenței umane etc).

În concluzie, fragmentul selectat prezintă, prin evocarea unei întâmplări pilduitoare la care participă anumite personaje simbolice, un moment semnificativ din viața umană.

Sau:

Mesajul textului literar narativ este, în opinia mea, semnificația generală care se desprinde din întâmplările relatate la care participă anumite personaje ce au în centru imaginea unui protagonist al cărui destin este urmărit în evoluție pentru a evidenția un moment cheie din viața omului.

Consider că mesajul textului scris de ilustrează ideea evoluției umane plasate în anumite situații decisive, marcante, idee desprinsă din tema literară și din identificarea unor motive literare ca:

Pe de o parte, semnificațiile textului se oglindesc din legătura indispensabilă cu titlul care are rolul de a sugera ceea ce are să se relateze în conținut (titlul), dar și din desprinderea ideilor principale care marchează etapele narațiunii și evoluția eroului (se rezumă textul prin citate).

Pe de altă parte, tema literară în care se încadrează fragmentul citat (tema) și motivele literare desprinse de-a lungul acțiunii (motive literare) sunt

mărci textuale care subliniază ideea generală

Identificarea personajelor, plasarea acestora în cadrul acțiunii și regăsirea coordonatelor sale spațio-temporale (citate despre timp și spațiu) reprezintă totodată repere pentru a ilustra anumite situații de viață în care acționează oamenii înșiși.

În concluzie, acest text narativ relatează evenimente din viața unor oameni, distingându-se tipul ale cărui trăsături pot fi generalizate.

EXPRIMAREA OPINIEI DESPRE

TITLUL EPIC

– șablon –

Titlul este un element paratextual și extratextual al operei, o cheie de înțelegere a întregului mesaj, deoarece anunță intuitiv ceea ce se prezintă prin conținut, creând pentru cititor un orizont de așteptare.

În opinia mea, titlul textului scris de este rezumativ și anunță prin anticipare numele protagonistului/ universul întâmplărilor/ caracterul descriptiv al textului narativ, prin structura sa nominală/ verbală.

Mai întâi, titlul acestei opere epice este sintetic, alcătuit dintr-un cuvânt /analitic, alcătuit din mai multe cuvinte, din punct de vedere structural. În plus, cuvântul/ cuvintele din titlul care din punct de vedere morfologic este alcătuit din are/ au sens propriu/ figurat (se numește figură de stil), încadrând fragmentul citat în tema literară, anunțată de motive literare precum, ca elemente de construcției a temei literare